

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ – Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (441-560)

Β' Σκηνή (441-525)

Μετά την αφήγηση των συμβάντων από τον φύλακα ο Κρέων με αυστηρό ύφος ανακριτή απευθύνεται στην Αντιγόνη ως κατηγορούμενη.

Το σκυμμένο κεφάλι μαρτυρά την αταραξία της Αντιγόνης αλλά και την αδιαφορία και την περιφρόνησή της προς τον Κρέοντα. Η σιωπή στο θέατρο είναι εξάλλου στοιχείο δραματικό που έχει σκοπό να διεγείρει την προσοχή του θεατή.

Στ. 441. *σέ δή, σέ:* Αναδίπλωση (επανάληψη) για να της αποσπάσει την προσοχή. Δείχνει παράλληλα τον εκνευρισμό του, την διάθεση να την επιτιμήσει αλλά και την περιφρόνησή του (αφού δεν την αποκαλεί με το όνομά της).

Στ. 443. *και φημι δρᾶσαι κούκ ἀπαρνοῦμαι:* Κατηγορηματική απάντηση με σχήμα εκ παραλλήλου. Εκφράζει: α. την ρητή διαβεβαίωση της Αντιγόνης, προς αποφυγή παρεξήγησης, β. το θάρρος της, γ. τον προκλητικό της τόνο (απαντά με τα ίδια ρήματα που χρησιμοποίησε ο Κρέων).

Στ. 445. *ἔξω ... ἐλεύθερον:* πλεονασμός

Με την αποχώρηση του φύλακα ξεκινά η σύγκρουση Αντιγόνης-Κρέοντα. Όπως σχολιάζει ο Steiner, πρόκειται για έναν διάλογο «μεταξύ κωφών»¹.

Στ. 446. *μή μήκος, ἀλλά συντόμως:* πλεονασμός

Στ. 448. *ἤδη:* Κατηγορηματική απάντηση και πάλι. Εκφράζει: α. την ρητή διαβεβαίωση της Αντιγόνης, προς αποφυγή παρεξήγησης, β. το θάρρος της, γ. τον προκλητικό της τόνο (απαντά με το ίδιο ρήμα που χρησιμοποίησε ο Κρέων).

Στ. 449. Η τρίτη ερώτηση του Κρέοντα. Δηλώνει και αυτή α. έκπληξη και β. ανακριτική διάθεση. Τούτη η ερώτηση εκφράζει επίσης και απειλή. Νιώθει άλλωστε το κύρος της εξουσίας του να έχει κλονισθεί.

Στ. 450. Σχήμα αποσιώπησης.

¹ George Steiner, *ΟΙ ΑΝΤΙΓΟΝΕΣ*, μτφ. Β.Μάστορη, Π.Μπουρλάκη, Αθήνα, Καλέντης, 2001, σσ.234-5

Στ. 450-7. Η Αντιγόνη:

α. Δικαιολογεί την απόφασή της. Το επιχείρημά της (θρησκευτικό - ηθικό) δίνεται με πολυσύνδετο σχήμα.

β. Χλευάζει τη διαταγή του Κρέοντα (*τάδε, τοιούσδ' ... νόμους, τὰ σὰ κηρύγμαθ'*).

γ. Εκφράζει ισχυρή ευσέβεια και θρησκευτική πίστη.

δ. Θέτει τη σύγκρουση γραπτού και άγραφου νόμου (που στην εποχή του Σοφοκλή απασχολούσε έντονα τους σοφιστές και τους φιλοσόφους) δίνοντας προτεραιότητα στον δεύτερο.

Στ. 456. Αντίθεση.

Στ. 458-461. Λογικό επιχείρημα για το αναπόφευκτο του θανάτου, το οποίο διατυπώνεται με πολλή ψυχραιμία. Φαίνεται επίσης εδώ ότι η πράξη της ήταν συνειδητή, προϊόν ελεύθερης επιλογής.

Στ. 462-8. Τρίτο επιχείρημα (συναισθηματικό) που εστιάζει α. στην επικείμενη απαλλαγή της από τα δεινά της ζωής της με τον θάνατο που την περιμένει, β. στην αδελφική αγάπη και το χρέος της προς τον αδελφό της.

Στ. 466, 468: Επανάληψη της έννοιας του *άλγους*.

Στ. 468. Αντίθεση.

Στ. 469-470. Η Αντιγόνη γίνεται εδώ προκλητική, υβριστική προς τον Κρέοντα, σκληρή, επιθετική, χλευαστική. Επανάληψη της έννοιας της μωρίας και ειρωνεία (*σχεδόν τι*).

Στ. 471-2. *ώμὸν ἐξ ὡμοῦ:* επανάληψη και μεταφορά.

Στ. 473-496. Ο Κρέων απαντά τυπικά μεν στον κορυφαίο, ουσιαστικά όμως εκτοξεύει απειλές προς την Αντιγόνη. Η απροκάλυπτη ομολογία της είναι φανερό ότι α. έχει πληγώσει τον ανδρισμό του και β. έχει εξευτελίσει τη βασιλική του ιδιότητα.

Στ.473: *τὰ σκλήρ' ἄγαν φρονήματα* αποδίδει το ήθος της Αντιγόνης (ο Κρέων συμφωνεί με τον χορό ως προς αυτό).

Με τα ακόλουθα σχήματα λόγου εκφράζει ο Κρέων α. Την απειλητική του διάθεση, β. τη σκληρότητα και το ατίθασο του ήθους της Αντιγόνης:

Στ. 474-8 Δύο εικόνες: του σιδήρου και του ίππου

Στ. 473-6 Παρήχηση των υγρών συμφώνων -λ-, -ρ- και του συριστικού -σ-.

Στ. 476 Συνώνυμα και ομοιοτέλετο.

Αντιγόνη, Χορός και θεατές όμως αντιλαμβάνονται ότι άκαμπτος και σκληρός είναι ο ίδιος ο Κρέων (θα του το επισημάνει και ο γιος του Αίμονας στο Γ' Επεισόδιο).

Στ. 479 *δουλός τῶν πέλας* επιβεβαιώνεται το τυραννικό ήθος του Κρέοντα και η έπαρσή του.

Στ. 480 *αὕτη* Περιφρόνηση.

Στ. 480-3 *φρονεῖν μέγα, ὑβρίζειν, έπαυχεῖν, γελαῖν*: κλιμάκωση που αποδίδει την αποθράσυνση και αποχαλίνωση της Αντιγόνης. Τα *έπαυχεῖν* και *γελαῖν* αναφέρονται στα χλευαστικά λόγια της Αντιγόνης προς τον Κρέοντα στους στ. 469-70.

Στ. 484 *αὕτη* Περιφρόνηση.
Επανάληψη (*άνήρ*).

Στ. 486-7 Έλλειψη σεβασμού του Κρέοντα προς τους ιερούς δεσμούς της οικογένειας και ασέβεια προς τον Δία (ο Κρέων διαπράττει ὕβρη). Υπερβολή επίσης: η Αντιγόνη δεν είναι ο πλησιέστερος συγγενής του. Θα έρθει όμως η στιγμή που θα συγκρουστεί όντως με την πλησιέστερο, τον γιο του (Γ' Επεισόδιο).

Στ. 491-4 α. Καχυποψία του Κρέοντα, β. Τραγική πλάνη - οι ερμηνείες του αυθαίρετες (τραγική ειρωνεία). Αυτή η πλάνη τον κάνει άδικο προς την Ισμήνη.

Στ. 496 Καχυποψία του Κρέοντα και πάλι. Ομολογεί επίσης το μίσος του.

Στ. 497. Η Αντιγόνη απαντά προκλητικά, χλευαστικά.

Στ. 500. Επανάληψη. Τα λόγια του της είναι βαρετά.

Στ. 500-1. Αγεφύρωτη απόσταση. Πλήρης αδυναμία επικοινωνίας μεταξύ τους. Προοικονομείται το τέλος της Αντιγόνης.

Στ. 502-4. Η Αντιγόνη επαναλαμβάνει το κίνητρο της πράξης της, δηλαδή την αδελφική αγάπη, και δηλώνει ότι αποβλέπει στην υστεροφημία.

Στ. 508-525. Στην στιχομυθία το χάσμα βαθαίνει, η σύγκρουση κορυφώνεται. Αντιπαράθεση επιχειρημάτων σχετικά με το αν έπρεπε να ταφεί ο Πολυνείκης, η οποία οδηγεί σε αδιέξοδο.

Στ. 509 Μεταφορά

Στ. 509-10 Καταδίκη της τυραννίδας από τον Σοφοκλή δια στόματος της Αντιγόνης και έμμεση υπεράσπιση της δημοκρατίας.

Ακόμη και ο Κρέων φαίνεται να είναι υπέρ της γνώμης των πολλών! Ο ίδιος ωστόσο θα διακηρύξει στο Γ' Επεισόδιο (στ.734) ότι ως βασιλιάς δεν είναι δυνατό να δέχεται υποδείξεις από τους πολίτες.

Στ. 523 *οὔτοι συνέχθην, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.* Η αντίθεση και ταυτόχρονα ἄρση και θέση προβάλλει ανάγλυφα και εμφατικά τον χαρακτήρα της: Η αγάπη αποτελεί το χαρακτηριστικότερο στοιχείο του ήθους της, την αιτία και την κινητήρια δύναμη των πράξεών της.

Στ. 524-5 Οι απειλές και η οργή του Κρέοντα αποκαλύπτουν ότι έχει ηθικά ηττηθεί. Η απειλή θανάτωσης της Αντιγόνης και η επίκληση της ανδρικής του εξουσίας ακούγονται πλέον ανίσχυρες και χωρίς νόημα ὕστερα από την αγέρωχη στάση που κράτησε η Αντιγόνη και προς τα δύο.

Με το τέλος του διαλόγου ο μύθος της τραγωδίας έχει προωθηθεί σημαντικά. Η τελευταία δήλωση του Κρέοντα οδηγεί προς τη θανάτωση των δύο αδελφών και εντείνει την αγωνία των θεατών που συμπαθούν την Αντιγόνη και οργίζονται για την άδικη κατηγορία και απόφαση σε βάρος της Ισμήνης. Περιμένουν με ενδιαφέρον την εξέλιξη των πραγμάτων.

Γ' Σκηνή (526-560)

Στ. 526-30. Φυσικά χαρακτηριστικά του προσώπου και συναισθηματική κατάσταση της Ισμήνης υποβάλλονται με τον λόγο (με τα λόγια του κορυφαίου).

Στ.527 *φιλάδελφα* η αιτία του κλάματος

Στ. 531-2. Περιφρονητικός και οργισμένος ο τρόπος προσφώνησης της Ισμήνης από τον Κρέοντα.

Στ. 532-3. Υπερβολή του Κρέοντα λόγω ανασφάλειας. Οι δύο αδελφές ποτέ δεν διεκδίκησαν την εξουσία του.

Στ. 536-7. Έξαρση ηρωισμού της Ισμήνης. *Ομορορθεῖ*: μεταφορά από τους κωπηλάτες.

Στ. 542-3. Αντίθεση λόγων-έργων (*τούργον* - *λόγοις*) και επανάληψη (*φιλοῦσαν* - *φίλην*).

Στ. 546. Παρήχηση του μ. Ειρωνεία προς την Ισμήνη.

Στ. 549. Πικρή ειρωνεία προς την Ισμήνη.

Στ. 550. Η Ισμήνη εκφράζει στωικά το παράπονό της.

Στ. 551. Συγκινητική ειλικρίνεια της Αντιγόνης, που εξωτερικεύει εδώ τα πραγματικά της αισθήματα. Επανάληψη του ρ. γελῶ.

Στ. 553. Παρήχηση του σ.

Σε αυτή τη σκηνή η Ισμήνη διακρίνεται (απρόσμενα;) από υψηλό ήθος. Ίσως ο φόβος της μοναξιάς στη ζωή να της έδιωξε το φόβο του θανάτου. Νιώθει επίσης την ανάγκη να εξιλεωθεί, έχει μετανιώσει. Ο Σοφοκλής διαγράφει αριστοτεχνικά τους ανθρώπινους χαρακτήρες.

Από την άλλη, πού οφείλεται η σκληρότητα της Αντιγόνης; α. Στον χαρακτήρα της (προς επιβεβαίωση της παρατήρησης του κορυφαίου στους στ.471-2), β. Στην επιθυμία της να γίνει πιστευτή από τον Κρέοντα η διάψευσή της ώστε να μην κινδυνεύσει η αδελφή της.